

Received	Reviewed	Published	Doi Number
20.02.2017	15.03.2017	24.04.2017	10.18298/ijlet.1694

REVIEW OF TURKISH SCIENTIFIC TEXTS ON TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE *

Kamil İŞERİ † & Ekin ŞEN ‡

ABSTRACT

The functions of the scientific texts under the informative text type are referring to the results of a research, reinterpreting certain research results, or reaching original results. When literature reviewed, it is observed that although the studies for creating scientific text have increased recently, it seems that the desired outcome is not achieved. In addition to teaching Turkish as a mother tongue, teaching it as a foreign language has also started to gain importance. For this reason, it is necessary to carry out such studies in order to increase the productivity in the field of teaching Turkish to foreigners. The aim of the study is to determine the orientations related to the rhetorical arrangement of the scientific texts on teaching of Turkish as a foreign language, which are included in the textbooks of the International Training and Education of Turkish Language Congresses as a full text and to evaluate these texts in terms of their specific functions. Findings and determinations revealed in the study are based on a corpus comprised of a total of 64 texts included in proceedings books, written in Turkish and related to teaching Turkish to foreigners. The study is structured by qualitative research method. The data were obtained by qualitative data collection techniques through document scanning and were examined within the framework of the scientific text criteria specified by Huber and Uzun (2001). Two out of 64 articles in the sample of the study revealed that none of the expected functional steps in the introduction, main and final sections were found. No work has been found that covers all of the functional steps in the introduction, main and final sections.

Key Words: Academic texts, Academic Discourse, Textlinguistics.

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE TÜRKÇE BİLİMSEL METİNLERİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bilgilendirici metin türünün altında yer alan bilimsel metinlerin işlevleri bir araştırmanın sonuçlarına gönderimde bulunma, belirli araştırma sonuçlarını yeniden yorumlama ya da özgün sonuçlara ulaşmadır. Alanyazına bakıldığında bilimsel metin oluşturmaya yönelik çalışmaların son zamanlarda arttığı gözlenmekle birlikte istenilen verimin sağlanmadığı görülmektedir. Türkçenin anadili olarak öğretimi yanında yabancı dil olarak öğretimi de önem kazanmaya başlamış bir alandır. Bu nedenle yabancılara Türkçe öğretimi alanında verimin artırılabilmesi için bu tür çalışmaların yapılması zorunlu duruma gelmiştir. Çalışmanın amacı, Uluslararası Türkçenin Eğitimi Öğretimi Kurultayları'nın bildiri kitaplarında tam metin olarak yer alan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili bilimsel metinlerin retorik düzenlenişleriyle ilgili yönelimleri belirlemek ve bu metinleri metin türüne özgü işlevleri bakımından değerlendirmektir. Çalışmada ortaya konan bulgu ve belirlemeler Türkçe olarak yazılan ve bildiri kitaplarında tam metin olarak yer alan yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili toplam 64 metinden oluşturulmuş bir bütüncüye dayanmaktadır. Çalışma nitel araştırma yöntemi ile yapılandırılmıştır. Veriler nitel veri toplama tekniklerinden belge tarama yoluyla elde edilerek Huber ve Uzun'un (2001) belirtmiş olduğu bilimsel metin ölçütleri çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmanın örnekleminde yer alan 64 makalenin 2'sinde giriş, ana ve sonuç bölümlerinde beklenen işlevsel adımların hiçbirinin bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Giriş, ana ve sonuç bölümlerindeki işlevsel adımların tamamının yer aldığı çalışma bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Akademik Metin, Akademik Söylem, Metindilbilim.

* Bu çalışma 9. Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Kurultayında (6-8 Ekim 2016) sunulan sözlü bildirinin geliştirilmiş biçimidir.

† Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi kamiliseri@gmail.com

‡ PhD. Dokuz Eylül Üniversitesi senekin@yahoo.com

1. Giriş

İnsanlar dil yoluyla iletişim kurar, edindikleri ya da öğrendikleri dil ile çalışır ve hayatlarını devam ettirir. İnsanlar, bilgiyi bir başkasına bir dil aracılığıyla aktarır, bir meslek sahibi olur, haber okur, bir film hakkında konuşur. İnsanların kullandığı dilde, içinde bulunulan duruma göre farklılıklar olabilmektedir. Sözelimi bir kişinin annesiyle, bir arkadaşıyla, bir iş arkadaşıyla, müdürüyle ya da bir akademik toplantıdaki konuşmasında farklılıklar görülebilmektedir. Söz konusu dilin birçok farklı özelliği bulunmaktadır ve bu dil(ler) birçok farklı bakış açısı ve kuram aracılığıyla incelenmektedir. Özellikle XX. ve XXI. yüzyıllarda bilimsel çalışmaların artışı, iletişim araçlarının yaygınlaşması ve hızlanmasıyla birlikte dünya genelinde bilgi akışı hız kazanmıştır. Bu bilgi akışının hızlandığı alanlardan biri de akademik dünyadır. Yapılan akademik araştırmalar bilimsel makale, tez, bilimsel kitap, bilimsel sözlü bildiriler vb. biçimlerde alıcılara ulaştırılmaktadır. Dilbilimin tümceüstü yapılarla ilgilenen dallarından biri olan metindilbilimin araştırma konularından birisi de bilimsel metinlerin biçimsel ve dilsel yapılarının incelenmesidir. Dünya genelinde birçok araştırmacı bilimsel metinlerin özelliklerini farklı bakış açılarından ve farklı kuramsal çerçevelerden yola çıkarak incelemekte ve farklı diller arasında bilimsel metinlerin dilsel ve yapısal özelliklerinin karşılaştırmasını yapmaktadır.

Türkçe bilimsel metinlerin özellikleri üzerine bugüne kadarki çalışmalar özellikle İngilizce bilimsel metinlerin özellikleri üzerine yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında Türkçe bilimsel metinler üzerine daha az çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Türkçe bilimsel metinler üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların metin bölümlerinin düzenlenişleri, karşılaştırmalı çalışmalar ve bilimsel metinlerdeki biçimlenişler olarak üç ulamda toplandığı gözlemlenmektedir. Bu çalışmalar arasından Huber ve Uzun (2000) ve Şenöz Ayata (2006) dilbilim alanındaki metinlerin giriş ve sonuç bölümlerinin düzenlenişini ve bunun dilsel yapılarının, Kan ve Uzun (2015) Türkçe eğitimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin giriş bölümlerindeki sözbilimsel hareket ve buna bağlı adımların dilsel yansımalarını, Kan ve Uzun (2014) Türkçe eğitimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin bulgu, tartışma ve sonuç bölümlerindeki sözbilimsel hareket ve buna bağlı adımların dilsel düzenlenişlerini, Kan (2014) Türkçe eğitimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin giriş, yöntem, bulgu, tartışma ve sonuç bölümlerindeki sözbilimsel hareket ve buna bağlı adımların dilsel yansımalarını incelemiştir. Bunların yanı sıra Fidan (2008), dilbilim alanında yazılmış uzman ve öğrenci metinlerinin giriş bölümlerindeki sözbilimsel hareketleri karşılaştırmıştır. Konukman (2012) ve Şenöz Ayata (2013) da Türkçe ve Almanca bilimsel metinlerin benzerlik ve farklılıklarını karşılaştırmalı bir biçimde incelemiştir. Uzun (2001 ve 2002) Türkçe bilimsel metinlerdeki türe özgü metin üretimini ve bilimsel metinlerden beklentileri ile akademik söylemin bilimsel metinlerdeki yansımalarını incelemiştir. Huber ve Uzun (2001) da anadili Türkçe olan öğrencilerin metin türüne özgü düzenlemelerini incelemiştir. Genel olarak yabancılara Türkçe öğretimi üzerine yazılan bilimsel metinler özelde ise UTEOK bildiri kitaplarında yer alan yabancılara Türkçe öğretimi yazılarındaki bilimsel metin özelliklerinin incelenmemiş olması bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Uluslararası Türkçenin Eğitimi Öğretimi Kurultayları'nın (UTEOK) bildiri kitaplarında tam metin olarak yer alan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili bilimsel metinlerin retorik düzenlenişleriyle ilgili yönelimleri belirlemek ve bu metinleri metin türüne özgü işlevleri bakımından değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada yanıt aranacak araştırma soruları aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

- Bilimsel metinlerin düzenleniş biçimleri bilimsel metin olma özelliği taşımakta mıdır?
- Bilimsel metinlerin giriş bölümünde bilimsel metne özgü düzenlemeler ne düzeydedir?
- Bilimsel metinlerin ana bölümünde bilimsel metne özgü düzenlemeler ne düzeydedir?
- Bilimsel metinlerin sonuç bölümünde bilimsel metne özgü düzenlemeler ne düzeydedir?

1.2. Kuramsal Çerçeve

Metin üretiminin tüm aşamalarında, metnin iletişimsel işlevlerinin metin türünün belirginleştirilmesine yönelik sınırlayıcı etkileri olduğu gözlenmektedir (Huber ve Uzun, 2001: 10). Konukman (2012: 20) da yazarın bir metin üretme aşamasında belirli biçim ve kalıplara başvurduğunu, bunun da metin türü çerçevesinde yapıldığını belirtmektedir. Busch ve Stenschke metin türünü metnin kurgusu, işlevi ve dilsel yapısı açısından ilksel örnekler olarak kabul edilebilecek nitelikte ortak noktalar gösteren metin örnekleri kümesi olarak tanımlamaktadırlar (aktaran: Konukman, 2012: 21). Hyland (2005: 87, 2006: 46) da benzer biçimde metin türünü, yazarların yinelenen durumlara yanıt vermek için dili kullanım biçimlerini birlikte ulamlayan bir terim olarak tanımlar. Bu kavrama göre belirli bir topluluğun üyeleri sıklıkla kullandıkları metinlerdeki benzerlikleri fark etmede güçlük çekmezler ve bu tür metinleri okumak, anlamak hatta yazmak için yinelenen deneyimlerinden yararlanırlar.

Hyland (2005: 138), iletişimin her zaman toplumsal bağlamlarda gerçekleşmesi nedeniyle topluluk kavramının da her zaman üstsöylemin merkezinde yer aldığını belirtir. Bu nedenle topluluk, tür kavramını da yakından ilgilendirmektedir. Aslında tür ve topluluk birbirinin alanını hem belirler hem de birbirinin oluşmasını sağlar. Barton'a göre bir söylem topluluğu, ortak metin ve uygulamaları olan insanlar topluluğudur (aktaran: Hyland, 2005: 139). Swales da türü iletişimsel amaçlar çerçevesinde ele almış ve türün anlaşılabilmesi için metin topluluğunun öneminden söz etmiştir. Buna göre söylem topluluğunun amaçları türün mantığını ortaya koyarken türün mantığı da söylemin şematik yapısına, içeriğe ve biçime yönelik seçimleri belirler. Bunun bir sonucu olarak da metin türü örneklerinin benzerlikleri arasında biçim, içerik ve hedef (alıcı) sayılabilir (aktaran: Uzun, 2013: 166)

Swales'a göre söylem toplulukları, farklı sözel etkinlikler (toplantıları yürütme, raporları oluşturma, etkinlikleri yayınlama vb.) için kendi uzlaşım ve geleneklerini geliştirirler. Bu iletişimsel olayların yinelenerek bir sınıf oluşturmaları türü ortaya çıkarır. Bu türler, geçmiş ve şimdiki zamanı birbirine bağlar ve gelenek ile yenilik arasındaki gücü dengeler. Bunlar geniş bir

çatı altındaki birey rollerini yapılandırır ve daha sonra bu bireyler, iletişimsel plan ve amaçlarının gerekçelendirmesine yardımcı olur (aktaran: Hyland, 2006: 50).

Bhatia (2013) da metin türü belirlemelerinde üç önemli etmen üzerinde durur. Bunlardan ilki iletişimsel amaçlardır. Buna göre iletişimsel amaçlar metin türünü belirlemede önemli rol oynamaktadır. İkinci etmen harekettir (İng. move). Bu da metin türünün ayırt edici özellikleri arasında yer almaktadır. Farklılaşma durumunda metin türü değişikliklerine ya da metin alt türlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Metin türü belirlemelerin üçüncü etmeni ise sözbilimsel stratejilerdir. Bunlar metin içerisinde kullanılan dilsel yapılanmayı ve yazarın bireysel amaçlarını ifade eder.

1.2.1. Bilimsel Metinler

Brinker'e göre bilgilendirici metinlerde metnin üretiliş amacı okuyan kişiyi belirli bir konu hakkında bilgilendirmektir. Bu nedenle metnin içeriği özel bir öneme sahiptir. Diğer yandan bilgilendirici metinler konu odaklı ve nesnel bir vurguya sahip olabileceği gibi bunun tersine ağırlıklı olarak metni üretenin konu hakkındaki kişisel yaklaşımını da içerebilir. Fakat her iki durumda da asıl işlev, belirli bir konu hakkında öznel ya da nesnel olarak bilgi aktarımının sağlanmasıdır. Bu tür metinlere örnek olarak gazete haberi, rapor, ders kitabı ya da eleştiri metni verilebilir (aktaran: Konukman, 2012: 22).

Uzun (2001: 198), bilimsel metinlerin bilgilendirici metinlerin altında incelendiğini belirtir. Bilimsel metinler belirli özellikleri ile kendini gösterir ve bu özelliklerin başında belirli bir türün örneği olmaları gelir. Bir metnin belirli bir türün örneği olup olmadığı hem metnin yapısal olarak düzenlenmesine hem de metnin dilsel/biçimsel açıdan düzenlenmesine göre belirlenir. Bu çerçevede bilimsel metin türünün işlevleri bir araştırmanın sonuçlarına gönderimde bulunma, belirli araştırma sonuçlarını yeniden yorumlama ya da özgün sonuçlara ulaşma olarak belirtilebilir. Huber ve Uzun (2001: 10)'a göre bilimsel metinlerde metin yapısı, metin türünün belirleyicisi olan işlevler açısından bölümlenme, metinsel denge, açıklık, gerekçelendirme ve nesnel anlatım gibi düzenlemeleri de beraberinde getirmektedir. Huber ve Uzun (2001: 12), bilimsel metin okurunun amacının bilgilenmek olduğuna dikkati çeker. Bu amaç doğrultusunda okur metinden nesnel gerçeklik beklemektedir. Bunun için de okurun bilimsel metinlerde konuyu, amacı, sınırlılıkları, kuramsal çerçeveyi, kullanılan terimlerin neyi ifade ettiğini, verinin çözümlenmesinde kullanılan tekniklerin ne olduğunu, bulguları ve vargıları bir bütünlük içinde anlaması hedeflenir.

Trumpp ve Weinrich de Huber ve Uzun'a koşut olarak bilimsel metinlerin, belli bir konuya yönelik olma, nesnellik, açıklık, netlik, anlaşılabilirlik, bütünlük ve mantıklı bir yapıya sahip olmak gibi ortak özellikler gösterdiğini belirtir (aktaran: Şenöz Ayata, 2014: 18). Bir başka deyişle, bilimsel metinler belirli bir konuyu açıklamaya, incelemeye, irdelemeye, araştırmaya yöneliktir. Bunu yaparken de öznellikten kaçınma, açık olma, konuyu net bir biçimde verme, ilgili söylem topluluğu için anlaşılır olma, belirli bir mantık çerçevesinde olma ve kendi içinde tutarlı olma gibi özellikler taşır. Şenöz Ayata (2014: 19)'nın da belirttiği gibi araştırmacılar bilimsel metinde gereksiz bilgilerden olabildiğince kaçınarak doğrudan çalışmasından elde ettiği sonuçları aktarır. Bilimsel iletişime

özgü olan bu söylem biçimi, bilimsel söylem olarak adlandırılmaktadır (Huber ve Uzun, 2000: 201). Ayrıca Fidan (2008: 2-3)'a göre de bilim ideolojisi gereği üretilen bilginin uygulanabilir (güvenilir) olması ve genelleşebilir (nesnel) olması gerekir. Bu nedenle de bilimsel metinlerde sunulan bilginin okuyucular tarafından kabuledilebilir, desteklenebilir ve verilen koşullarda tekrarlanabilir olması gerekmektedir. Bunun yanında Huber ve Uzun (2000: 202) bir metnin bilimsel metin olabilmesi için metin türünün belirleyicisi olan kimi düzenlemeler yapılması gerektiğine dikkat çeker. Bu düzenlemeler kısaca gerekçelendirme stratejilerinin kullanılması, bulguların gözlemlenebilir olması, metnin bölümlendirilmesi ve bu bölümlere belirli işlevler yüklenmesi biçiminde sıralanabilir.

Bilimsel metinlerin belirli işlevlere sahip olan bölümlerindeki düzenleniş dilsel/biçemsal olarak da türe özgü bir yapılanma sergiler. Metindilbilimin araştırma konularından biri olan bilimsel metinler içerikten çok dilsel/biçemsal özelliklerine göre incelenmektedir (Kan ve Uzun, 2014: 2). Hyland (2006: 13-14), bilimsel metinlerde biçimsel düzenleniş seviyesinin oldukça fazla olduğunu, bu düzenlenişlerin de özellikle özel sözvarlığı kullanımıyla, edilgen çatıyla ve düşüncelerin belirli kalıplar içinde ifade edilmesiyle ortaya çıktığını belirtmektedir. Buna göre sözcüklerin bilimsel metni bilgi yönünden daha da yoğunlaştırabilecek ilgeç (İng. post-/preposition), tanımlık (İng. article) ve adıl gibi dilbilgisel yapılarla birlikte kullanımı özellikle bilimsel metinlerdeki yüksek sözcüksel yoğunluğa işaret etmektedir. Bilimsel metinlerde eylemler ve olaylar için tümcenin tek bir ögesine sığdırılan ve karmaşık bir olgu olarak görülen adlaştırma seçeneklerinin ve adıl sözcüklerin kullanımı da sıkça görülmektedir. Bu durum bilimsel metinlerdeki adlaştırma sıklığı (Hyland 2006: 14) olarak adlandırılmaktadır.

Bilimsel metinlerin özelliği olarak görülen adlaştırma yanında genellikle "ben" ve diğer öznal ifadelerin kullanımından kaçınmak için seçilen kişiyi yansıtmayan yapılar (edilgen çatı ve kişisizleştirme), kişi bildirmeyen yapılar olarak bilimsel metinlerde ortaya çıkmaktadır. Şenöz-Ayata (2014: 36) da bilimsel metinlerin dilsel/biçemsal özellikleri altında yazarın anlatım tutumundan söz eder ve bunu kişi belirleyiciler, edilgen çatı ve kişi bildirmeyen yapılar olarak üç altulamda toplar. Şenöz-Ayata (2014: 37-40)'nın belirttiği gibi bilimsel metinlerde "ben" kullanımı oldukça azdır. Sosyal bilimler alanındaki bilimsel metinlerde sıklığı az olsa da bazı durumlarda "biz" kullanımı görülebilmektedir. Şenöz-Ayata (2014: 40-41), yazarın anlatım tutumları arasında edilgen çatının sıklıkla kullanıldığını belirtmekte ve bilimsel metinlerde metni üreten kişiyi arka planda bırakan edilgen çatı kullanımına fazlaca yer verildiğine dikkat çekmektedir. Edilgen çatı kullanımıyla iletilen bilginin nesnellik taşıması ve bilgiyi üreten araştırmacıdan bağımsız olduğu izleniminin yaratılması söz konusudur. Bilimsel metinlerde, nesnellik yaratmak için edilgen çatının yanı sıra kişi bildirmeyen biçimlere de yer verilir. "Bu çalışma (...) ele alıyor." gibi kullanımlar ile tümcenin önermesine bireyden bağımsız, bireyler üstü bir özellik kazandırılır (Şenöz-Ayata, 2014: 41).

Yukarıda açıklanan bilimsel metin özelliklerini Huber ve Uzun (2001: 12) ve Uzun (2001: 201-204) bir araya getirmiş ve bilimsel metinlerde olması gereken özellikleri bütüncül bir yapıyla sunmuştur. Araştırmacılar, söylem topluluğunun bilimsel metinlerden beklentilerini üç ana başlık

altında toplamaktadır. Bunlardan ilki metnin düzenli ve tek anlamlı olmasıdır. Buna göre bilimsel metinlerin giriş bölümü, ana bölüm ve sonuç bölümüyle ilgili beklentiler arasında metnin konusunun, sorusunun, amacının ve kuramsal çerçevesinin açık biçimde verilmesi, kaçamaklama stratejilerinden uzak durulması, örneklere ve bulgulara ulaşılması sayılabilir. İkinci beklenti olarak metnin geçerli ve güvenilir olması vurgulanmaktadır.

Bilimsel metinlerin tüm bölümlerinde nesnel anlatımın egemen olması, kaynaklardan elde edilen bilginin bilimsel metin amaçlarına uygun kullanılması, gerekçelendirme ve nedenlemelerin bulunması gerekmektedir. Söylem topluluğunun bilimsel metinlerden üçüncü beklentisini, Uzun (2001: 201) ve Huber ve Uzun (2001: 14) metnin çizgisel olarak izlenebilir olması başlığıyla belirtmektedir. Buna göre bilimsel metinler giriş, ana bölüm ve sonuç bölümü olarak üç ulama ayrılmıştır. Her bir bölümün kendine özgü hem yapısal özellikleri hem de dilsel özellikleri bulunmaktadır. Burada dikkat çekilen noktalardan biri yapılan çalışmanın kuramsal ya da betimlemeli/deneysel bir araştırma olması durumunda ana bölüm ve sonuç bölümlerindeki beklentilerde farklılıklarla karşılaşılabileceğidir.

2. Yöntem

Bu çalışma betimsel araştırma yöntemlerinden belge tarama modelinde yapılandırılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2006: 77).

2.1. Verilerin elde Edilmesi

Çalışma, nitel veri toplama tekniklerinden belge tarama yoluyla UTEOK bildiri kitaplarında tam metin olarak yer alan ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimiyle ilgili olan toplam 64 bilimsel metinden oluşturulan bir bütüncüye dayanmaktadır. Bunun için 2009-2014 tarihleri arasındaki 6 UTEOK için hazırlanan toplam 9 kitap incelenmiş ve yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili çalışmalar belirlenmiştir. Bütüncüye dâhil edilen çalışmaların kurultaylara göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 1: Bütüncüye Dâhil Edilen Metinlerin Kurultaylara Göre Dağılımı

Kurultayı Düzenleyen Üniversite	Yıl	Kitap Sayısı	YTÖ ile İlgili Metin Sayısı
Ankara	2009	2	7
Dokuz Eylül	2010	2	19
Sakarya	2011	1	11
Mersin	2012	2	6
Niğde	2013	1	12
Muğla Sıtkı Koçman	2014	1	9
TOPLAM		9	64

2009-2014 tarihleri arasında düzenlenen 6 Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı'nın kitaplarında yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili tam metin olarak basılan toplam 64 çalışmanın tamamı betimlemeli/deneysel çalışmadan oluşmaktadır. Kurultay kitaplarındaki makaleler çalışma alanlarına göre incelendiğinde ilgili makalelerin 10 çalışma alanı altında toplanabildiği gözlemlenmiştir. Bu metinlerin çalışma alanlarına ilişkin görünüm aşağıdaki tablo 2'de gösterilmektedir:

Tablo 2: Bütüncüye Oluşturan Metinlerin Alanlara Göre Dağılımı

Çalışma Alanı	Çalışma Sayısı
Dilbilgisi	19
Genel Dil Öğretimi	16
Okuma ve Sözcük	9
Materyal	6
Konuşma	5
Yazma	3
Türk Dili ve Kültür	2
Bildiri/Tez İnceleme	2
Özel Amaçlı Dil	1
Dinleme	1
TOPLAM	64

Tablo 2'de görüldüğü gibi 64 metnin içinde en fazla dilbilgisi (19) ve genel olarak dil öğretimi (16) çalışmaları bulunmaktadır. Bütüncüde yer alan metinlerden özel amaçlı dil (1) ve dinleme öğretimine (1) ilişkin çalışmaların en az yer verilen çalışmalar olduğu görülmektedir.

2.2. Verilerin Değerlendirilmesi

Yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili çalışmaların Uzun (2001: 201), Huber ve Uzun (2001: 14) tarafından oluşturulan giriş (konu ve amaç, araştırma sorusu, kuramsal çerçeve, yöntem, üstmetinsel yönlendirici), ana bölüm (örneklendirme, örnekleri kümeleme, bulgular, gerekçelendirme) ve sonuç bölümlerindeki (bulguları ilişkilendirerek kümeleme, bulgulardan vargılara ulaşma) her bir işlevsel adım *var (+)*, *kısmen var (±)* ve *yok (-)* biçiminde değerlendirilmiştir.

İşlevsel adımların değerlendirilmesinde kullanılan *var (+)* ilgili adımın metin içinde açık biçimde kodlandığını belirtmektedir. *Kısmen var (±)* ilgili işlevsel adımın metin içinde örtük biçimde yansıtıldığını göstermektedir. Bir başka deyişle kısmen ölçütü ilgili işlevsel adımın dilsel olarak açık olarak kodlanmadığını ancak metin içerisinde sezdirildiğini belirtmektedir. *Yok (-)* biçiminde verilen değer ise ilgili işlevsel adımın metin içinde ne açık ne de örtük olarak yansıtıldığını belirtmektedir. Çalışmada elde edilen 64 metin Huber ve Uzun (2001: 14) tarafından belirlenen ölçütler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Tablo 3: Bilimsel Metinlerin Bölümlenmesi ve Söylem Topluluğunun Beklentileri

BİLİMSEL METİN				
GİRİŞ	ANA BÖLÜM		SONUÇ	
Metni	Modeli sunma	Bulguları sunma	Vargıları sunma	
Tanıtmaya	Kuramsal araştırmalarda	Betimlemeli / deneysel araştırmalarda	Kuramsal araştırmalarda	Betimlemeli / deneysel araştırmalarda
İşlevsel adımlar	İşlevsel adımlar	İşlevsel adımlar	İşlevsel adımlar	İşlevsel adımlar
-Konuyu ve amacı verme	-Yöntem oluşturma-kuram geliştirme	-Örnekleme -Örnekleri çözümlenerek kümeleme / örnekleri kümeleyerek çözümlenme	-Yöntemin-kuramın işlerliğine ilişkin vargılara ulaşma	-Bulguları ilişkilendirerek kümeleme -Bulguları gerekçe olarak kullanarak vargılara ulaşma
-Araştırma sorusunu verme	-Yöntemin-kuramın işlerliğini gösterme / gerekçelendirme	-Bulgulara ulaşma -Bulguları gerekçelendirme		
-Kuramsal çerçeveyi verme				
-Yöntemi verme				
-Üstmetinsel yönlendiriciyi verme				

3. Bulgular ve Yorumlar

Toplam 64 çalışmanın giriş bölümleri konu-amaç, araştırma sorusu, kuramsal çerçeve, yöntem ve üstmetinsel yönlendiriciler bağlamında incelendiğinde ulaşılan bulgular ve bu adımların toplam metin sayısına oranları tablo 4'te verilmiştir:

Tablo 4: Çalışmaların Giriş Bölümlerine İlişkin İşlevsel Adımlar ve Yüzdeleri

Konu ve Amaç			Araştırma Sorusu			Kuramsal Çerçeve			Yöntem			Üstmetinsel Yönlendirici	
+	±	-	+	±	-	+	±	-	+	±	-	+	-
28	32	4	9	13	42	12	41	11	38	11	15	18	46
%44	%50	%6	%14	%20	%66	%19	%64	%17	%59	%17	%24	%28	%72

Tablo 4'te de görüldüğü gibi, çalışmaların giriş bölümlerinde en fazla var (+) özelliği gösteren işlevsel adımların sırasıyla yöntem ve konu-amaç olduğu anlaşılmaktadır. 64 çalışmanın 38'inde yöntemin verilmesi işlevsel adımı, 28'inde konu-amaç verilmesi işlevsel adımı açık olarak kodlanmaktadır. Bunun yanı sıra kuramsal çerçeve ve konu-amaç işlevsel adımları kısmen (±) özelliği de göstermektedir. 64 çalışmanın 41'inde kuramsal çerçeve ve 32'sinde konu-amaç işlevsel adımı örtük olarak yansıtılmaktadır. Bu kısmen durumu, çalışmaların giriş bölümlerinde ilgili kuramsal çerçevelerin ve konu-amaçların örtük biçimde ve / ya da başlıksız olarak verildiğini belirtmektedir. Bu işlevsel adımlar, giriş bölümlerinin okunmasıyla sezgisel olarak anlaşılmaktadır. 64 çalışmanın giriş bölümü incelendiğinde 46 çalışmada üstmetinsel yönlendiricinin ve 42 çalışmada araştırma sorusunun bulunmadığı belirlenmiştir. Ayrıca 64 çalışmanın 1'i giriş

bölümüne ilişkin beş işlevsel adımın beşi için de *var* (+) özelliği gösterirken, 2'si bu beş işlevsel adımda *yok* (-) özelliği göstermiştir.

Çalışmaların ana bölümleri *örnekleme*, *örnekleri kümeleme*, *bulgulara ulaşma* ve *bulguları gerekçelendirme* bağlamında incelendiğinde elde edilen bulgular tablo 5'te verilmiştir:

Tablo 5: Çalışmaların Ana Bölümlerine İlişkin İşlevsel Adımlar ve Yüzdeleri

Örnekleme			Örnekleri Kümeleme		Bulgulara Ulaşma			Bulguları Gerekçelendirme	
+	±	-	+	-	+	±	-	+	-
33	26	5	53	11	49	9	6	46	18
%51	%41	%8	%83	%17	%77	%14	%9	%72	%28

Yukarıda verilen tablo 5'ten de anlaşıldığı üzere 64 çalışmanın 33'ünde örnekler açık olarak, 26'sında ise kısmen, yani örtük olarak verilmiştir. Örneklendirmenin açık ve örtük olduğu toplam 59 çalışmanın 53'ünde örnekler kümelendi. Bir başka deyişle birbirleriyle ilişkili örnekler bir arada gruplanmıştır. Yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili olan 64 çalışmanın 49'unda bulgulara açık olarak, 9'unda örtük olarak ulaşılmış bu 58 çalışmanın da 46'sında bulgular açık biçimde gerekçelendirilmiştir. Bunun yanında çalışmaların 19'unda dört işlevsel adımın her birinin *var* (+), 2'sinde *yok* (-) değeri aldığı saptanmıştır.

Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultaylarının kitaplarında yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili tam metin olarak yer alan toplam 64 çalışmanın sonuç bölümleri *bulguları ilişkilendirerek kümeleme* ve *bulguları gerekçe göstererek vargılara ulaşma* bağlamında incelendiğinde elde edilen bulgular tablo 6'da verilmiştir:

Tablo 6: Çalışmaların Sonuç Bölümlerine İlişkin İşlevsel Adımlar ve Yüzdeleri

Bulguları İlişkilendirerek Kümeleme		Bulguları Gerekçe Göstererek Vargılara Ulaşma	
+	-	+	-
32	32	43	21
%50	%50	%67	%33

Toplam 64 çalışmanın sonuç bölümlerindeki işlevsel adımların gösterildiği tablo 6 incelendiğinde 32 çalışmada bulguların ilişkilendirilerek kümelendiği, 32 çalışmada bu işlevsel adımın kullanılmaması yönünde bir eğilim olduğu gözlemlenmektedir. Bulguları gerekçe göstererek vargılara ulaşma işlevsel adımı 64 çalışmanın 43'ünde kullanılmıştır. Bu da bulgulardan ulaşılan varguların genel olarak sunulduğuna yönelik bir eğilimin varlığını göstermektedir.

Bunun yanı sıra 64 çalışmanın 23'ünde her iki işlevsel adımın *var* (+), 12'sinde ise her iki işlevsel adımın da *yok* (-) olarak değerlendirilmiştir.

4. Sonuç ve Öneriler

Çalışmanın bulguları ışığında bilimsel metinlerin düzenleniş biçimleri bilimsel metin olma özelliğine ilişkin olarak tablo 7'deki sonuç ortaya çıkmıştır.

Tablo 7: Metinlerin Tüm Bölümlerindeki Bilimsel Metne Özgü Düzenlenişler

Bölüm	Tüm İşlevsel Adımlar «+»	Tüm İşlevsel Adımlar «-»	Kısmen «±»	Toplam Metin Sayısı
Giriş	1	2	61	64
Ana Bölüm	19	2	43	64
Sonuç	23	12	29	64

Tablo 7'den de anlaşılacağı üzere UTEOK bildiri kitaplarında yer alan 64 çalışmanın 1'i giriş bölümündeki tüm işlevsel adımları açık biçimde yerine getirirken, 2 çalışma giriş bölümündeki işlevsel adımlardan hiçbirine yer vermemiştir. 61 çalışma ise giriş bölümündeki işlevsel adımlarda kısmen ölçütüne uygundur. Çalışmaların ana bölümleri incelendiğinde 19 çalışmanın tüm işlevsel adımları uyguladığı, 2 çalışmada bu adımların bulunmadığı ve 43 çalışmada ise ana bölüme özgü işlevsel adımların kısmen olarak bulunduğu görülmüştür. 64 çalışmanın sonuç bölümlerine bakıldığında ise 23 çalışmada sonuç bölümünde söylem topluluğu tarafından beklenen iki işlevsel adımın da açık biçimde uygulandığı, 12 çalışmanın bu iki adımı da barındırmadığı ve 29 çalışmada ise bu adımların kısmen uygulandığı ortaya çıkmıştır.

Bölümlerin kendi içinde değerlendirilmesinden sonra tüm bölümlere genel olarak bakıldığında 64 çalışmanın 2'sinde giriş, ana ve sonuç bölümlerinde beklenen işlevsel adımların hiçbirinin bulunmadığı görülmüştür. Bir başka deyişle 2 çalışma giriş, ana ve sonuç bölümlerinde bulunan işlevsel adımların tamamında *yok* (-) değerini almıştır. Giriş, ana ve sonuç bölümlerindeki işlevsel adımların tamamının uygulandığı çalışma sayısı ise yoktur (0'dır). Başka bir ifadeyle çalışmaların hiçbirisi bilimsel metne özgü bölümlemelerde söylem topluluğu tarafından beklenen işlevsel adımların tamamından *var* (+) değerini almamıştır.

Çalışmaya dâhil edilen bildiri metinlerin giriş bölümleri incelendiğinde yöntem bölümünün çalışmaların büyük bölümünde açık biçimde verildiği, konu ve amacın açık ya da örtük olarak kodlandığı görülmektedir. Kuramsal çerçevenin genel olarak kısmen (±) değerinde bir yoğunluk gösterdiği görülmektedir. Bu işlevsel adımın kısmen ölçütünde yoğunluk göstermesinin en büyük nedenlerinden biri kuramsal bilgilerin metin kurucu öğelerinden olan başlık olmadan giriş bölümü içine yerleştirilmiş olmasıdır. Bildiri metinlerin giriş bölümlerinde araştırma sorusu ve üstmetinsel yönlendirici genel olarak kodlanmamıştır.

Bütüncedeki çalışmalar ana bölümlerindeki işlevsel adımlar açısından incelendiğinde örneklendirmenin açık ya da örtük olarak tercih edilen bir adım olduğu ve örneklerin genel olarak kümelendirildiği sonucu ortaya çıkmıştır. Çalışmaların büyük bölümünde bulgulara ulaşılmış ve metinlerde bulgular açık biçimde yazar tarafından gerekçelendirilmiştir.

Bütüncedeki 64 çalışmanın sonuç bölümlerinde bulguların kümenlendirilerek sunulması 32 çalışmada açık biçimde verilirken 32 çalışmada verilmemiştir. Ayrıca bulguların gerekçelendirilmesi ve vargılara ulaşılması da çalışmalarda açık biçimde kodlanarak verilen ortak bir özellik sergilemektedir.

Çalışmada incelemeye alınan ve ortaya çıkan bulgular alanyazında daha önce yapılan çalışmalarla karşılaştırmalı olarak incelendiğinde çalışmanın bulgularına benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Kan (2014), Kan ve Uzun (2015), Türkçe eğitimi alanındaki çalışmaların giriş bölümlerine yönelik yaptıkları incelemede alan belirtme, yer tutma, yöntem bölümlerinin çalışmalarda bulunduğu, tezin yapısı ve araştırma sorusunun ise bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Her iki çalışmanın Türkçe eğitimi alanındaki çalışmalarla ilgili ortaya koyduğu özellikler, bu çalışmanın ortaya çıkardığı özelliklerle karşılaştırıldığında her iki alandaki bilimsel metinlerin giriş bölümlerinde benzerlikler bulunduğu görülmektedir. Benzer biçimde Şenöz-Ayata (2006)'nın yapmış olduğu çalışmada da bilimsel metinlerin giriş bölümlerine yönelik olarak konunun, amacın açık biçimde, yöntemin ise kısmen verildiği, araştırma sorusu ve metnin bölümleri hakkındaki bilginin vermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun, bu çalışmadaki sonuçlarla koşutluk gösterdiği söylenebilir. Kan (2014), Kan ve Uzun (2014) Türkçe eğitimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin ana ve sonuç bölümlerine ilişkin yapmış oldukları çalışmalarında bulguları verme, yorumlama, öneri sunma adımlarının uygulandığını, bulguları özetlemenin ise uygulanmadığını ortaya çıkarmışlardır. Bu sonuçlar da bu çalışmanın ana bölüm ve sonuç bölümüne ilişkin ortaya çıkardığı sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Bu bağlamda bilimsel metinlerin türlerini yansıtmalarına yönelik olarak yapılan önceki çalışmalarla bu çalışma büyük ölçüde koşutluk göstermektedir. Daha önceki çalışmaların sonuçlarını destekleyen ve benzer sonuçlara ulaşılan bu çalışma, oluşturulan bilimsel metinlerin türlerini temsil etme yeterliliklerinde sorunun devam ettiğini göstermektedir. Bu çalışmadan hareketle yabancı dil olarak Türkçe öğretimine ilişkin bilimsel dergilerde yayımlanan makalelerden oluşturulan daha büyük bütüncülerle çalışılmasının metin türünü temsil etme yeterliliği konusunda daha bütüncül betimlemelerin yapılabilmesini sağlayacağı öngörülmektedir.

Bu çalışma ve benzer çalışmaların sonuçlarına dayanılarak bilimsel metin oluşturma normlarının oluşması açısından metin türlerini temsil yeterlilikleri konusunda farklı metin çeşitleri (tez, makale, sözlü sunumlar, öğrenci raporları, konferans metinleri, ders notları, kitap önsözleri, özet metinler vb.) üzerinde çalışmalar yapılabilir.

Bilimsel metinlerin yanı sıra "Anlatı metinlerinde ortak belirlemeler yapılabilir mi?" sorusuna yanıt aranan çalışmalar da yapılabilir. Bu tür çalışmaların, ilgili alanda çalışma yapan alan uzmanları görüşlerine dayandırılarak yapılmasının daha somut sonuçlara ulaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Bhatia, V. K. (2013). *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*. New York: Routledge.
- Biber, D. ve Conrad, S. (2009). *Register, Genre and Style*. New York: Cambridge University Press.
- Fidan, Ö. (2008). *Türkiye’de Dilbilim Alanında Öğrenciler Tarafından Yazılan Araştırma Yazılarının Giriş Bölümlerinde Türe Özgü Yapılanmalar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Huber, E. ve Uzun, L. (2001). Metin Türü ve Yazma Edimi İlişkisi: Bilimsel Metin Yazma Edimi. *Dilbilim Araştırmaları*. 9-35.
- Huber, E. ve Uzun, L. (2000). Dilbilim Alanında Türkçe Yazılan Bilimsel Metinler Üzerine Gözlemler. *XIII. Dilbilim Kurultayı Bildirileri*. Haz. Özsoy, A. S. ve Erguvanlı Taylan, E. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. 201-215.
- Hyland, K. (2005). *Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing*. London: Continuum International Publishing.
- Hyland, K. (2006). *English for Academic Purposes: An Advanced Resource Book*. New York: Routledge.
- Hyland, K. (2009). *Academic Discourse. English in a Global Context*. London: Continuum International Publishing.
- Kan, M. O. (2014). *Sözbilimsel Yapı Temelli Bir Metindilbilim Çözümlemesi: Türkçe Eğitimi Alanındaki Yüksek Lisans Tezlerinin Sözbilimsel Yapı Özellikleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kan, M. O. ve Uzun, G. L. (2014). Türkçe Eğitimi Alanındaki Yüksek Lisans Tezlerinin Bulgular, Tartışma, Sonuç Bölümlerine İlişkin Sözbilimsel Yapı Özellikleri. *Anadili Eğitimi Dergisi*, 2 (3): 1-19.
- Kan, M. O. ve Uzun, G. L. (2015). Türkçe Eğitimi Alanındaki Yüksek Lisans Tezlerinin Giriş Bölümlerine İlişkin Sözbilimsel Hareket ve Adımlar. *Zeitschrift für die Welt der Türken*. 7(3): 3-52.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Konukman, B. (2012). *Almanca ve Türkçe Bilimsel Metinlerde Biçem*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oehlich, M. (2015). *Wissenschaftliches Arbeiten und Schreiben. Schritt für Schritt zur Bachelor- und Master-Thesis in den Wirtschaftswissenschaften*. Berlin: Springer Gabler.
- Renkema, J. (2004). *Introduction to Discourse Studies*. Amsterdam: John Benjamins Yayınları.
- Swales, J. M. ve Feak, C. B. (1994). *Academic Writing for Graduate Students*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Şenöz Ayata, C. (2014). *Bilimsel Metin Üretimi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Şenöz Ayata, C. (2006). Türkçe Dilbilim Metinlerinin Kurgulanış Biçimleri. *Advances in Turkish Linguistics. Proceedings of the 12th International Conference on Turkish Linguistics*. Haz. Semiramis, Y. ve Cem Değer, A. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları. 355-366.

-
- Şenöz-Ayata, C. (2006). Türkçe Dilbilim Metinlerinin Kurgulanış Biçimleri. *XII.Uluslararası Dilbilim Kurultayı Bildirileri*. Haz. Yağcıoğlu, S. ve Cem-Değer, A. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları. 353-366.
- Uzun, L. (2013). Metindilbilim: Temel İlke ve Kavramlar. *Genel Dilbilim II*. Haz. Özsoy, S. ve Erl Emeksiz, Z. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. 152-181.
- Uzun, L. (2001). Bilimsel Metne Özgü Önbiçimlenişler ve Bilimsel Metin Yazma Edimi. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*. 12: 197-204.